

**ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
Кафедра публічного управління та адміністрування**

ДЕМ'ЯНОВ ОЛЕКСАНДР АНАТОЛІЙОВИЧ

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ЇЇ УДОСКОНАЛЕННЯ**

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

АВТОРЕФЕРАТ

магістерської роботи на здобуття наукового ступеня
магістра публічного управління

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Здоров'я громадян є однією із найбільших цінностей для кожної цивілізованої країни світу, найважливішою складовою соціально-економічного розвитку. Здорове населення – це запорука не лише соціально-економічного успіху держави, а й просто існування її самої. Тому ключовою метою будь-якої держави є збереження здоров'я населення, забезпечення кращих показників здоров'я людей і продовження тривалості їх життя. Це, зокрема, стосується й України, однією із найважливіших функцій якої є збереження і зміцнення здоров'я населення країни. При цьому широке коло завдань з охорони здоров'я та складність їх виконання зумовлює необхідність реалізовувати ті чи інші напрями державної політики у сфері охорони здоров'я всіма без винятку органами публічної влади України.

На сьогодні вітчизняна система охорони здоров'я, яка була сформована ще за радянських часів, вже не відповідає сучасному стану розвитку суспільних відносин та потребам населення країни, галузь охорони здоров'я в Україні, незважаючи на перші кроки реформування, перебуває у кризовому стані, основними причинами чого є: постійні зміни в соціально-економічній системі держави; низький рівень фінансового й матеріально-технічного забезпечення закладів охорони здоров'я та їх працівників; незадоволеність пацієнтів якістю та ефективністю наданої їм медичної допомоги; відсутність суттєвої економічної, політичної та громадянської підтримки реформування вітчизняної системи охорони здоров'я тощо. Враховуючи зазначене вникає низька питань стосовно того, як має виглядати нова система охорони здоров'я та в якому напрямку необхідно рухатися для її успішного реформування.

Все вищенаведене свідчить про значну актуальність теми дослідження та визначає його цільову спрямованість.

Стан наукової розробки теми. Дослідженням загальних питань державної політики займаються різні вчені, такі як: Г.В. Атаманчук, О.В. Баєва, О.Л. Валевський, М.М. Логунова, Л.А. Пал, І.В. Петренко, В.А. Ребкало, Ю.М. Розенфельд, М.Ф. Юрій та ін. Правові питання безпосередньо державної політики у сфері охорони здоров'я присвятили свої наукові роботи такі дослідники як: С.В. Васильєв, З.В. Гладун, Л.М. Дешко, Р.А. Майданик, Є.Ю. Ткач й ін. Окремі питання державної політики у сфері охорони здоров'я досліджували А.В. Борисенко, Ю.В. Ващенко, В.М. Голубка, В.М. Ключко, Н.П. Кризина, Т.В. Семигіна, О.О. Терзі, Н.М. Ткачова. Однак, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань присвячених державній політиці у сфері охорони здоров'я, питання якісного й оптимального реформування

національної системи охорони здоров'я досі залишаються малодослідженими.

Метою роботи є дослідження сучасного стану державної політики у сфері охорони здоров'я України та визначення напрямів її удосконалення.

Зазначена вище мета досягається постановкою таких **завдань**:

- узагальнити теоретичні і правові основи державної політики у сфері охорони здоров'я України;
- охарактеризувати інституційне забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я;
- розглянути державну політику щодо збереження громадського здоров'я як важливу складову національної безпеки України;
- окреслити державну політику у сфері фармацевтичної діяльності як сукупність владних дій та управлінських рішень;
- сформулювати напрями удосконалення вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень.

Об'єктом роботи є державна політика України.

Предметом роботи є державна політика у сфері охорони здоров'я України.

Методи дослідження. Методологічним підґрунтям даної роботи є сукупність загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Так, наприклад, методи структурного аналізу та синтезу були використані при відборі наукової інформації за темою магістерської роботи. Формально-логічний метод використовувався при визначенні основних понять дослідження. На основі структурно-функціонального методу охарактеризовано інституційне забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я. Застосування системно-аналітичного і порівняльно-правового методів дало можливість розглянути державну політику щодо збереження громадського здоров'я та державну політику у сфері фармацевтичної діяльності. За допомогою причинно-наслідкового аналізу з'ясовано та методу групування сформульовано напрями удосконалення вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я. Застосування логічного і діалектичного методів дало можливість зробити висновки проведеного дослідження.

Наукова новизна дослідження. Магістерська робота є самостійною науковою працею у галузі публічного управління, в якій автором отримано науково-обґрунтовані результати, що розкривають теоретико-правові основи державної політики у сфері охорони здоров'я України та окреслюють її сучасний стан. Основні положення магістерської роботи, що визначають її наукову новизну, полягають: в *уточненні* поняття «державна політика у сфері охорони здоров'я»; у *виокремленні* особливостей в

державній політиці щодо збереження громадського здоров'я та у сфері фармацевтичної діяльності на сучасному етапі; у *формулюванні* напрямів реформування вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що на основі аналізу чинної нормативно-правової бази та здобутків вітчизняної політико-управлінської думки в магістерській роботі узагальнено теоретико-правові засади державної політики у сфері охорони здоров'я України, визначено її сучасний стан; охарактеризовано сучасні напрями державної політики у сфері фармацевтичної діяльності та щодо збереження громадського здоров'я; враховуючи сучасні публічно-управлінські перетворення сформульовано напрями реформування вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я. Практичне застосування отриманих результатів сприятиме удосконаленню державної політики у сфері охорони здоров'я України та підвищить якість і дієвість національної системи охорони здоров'я.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які об'єднують сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 102 сторінки, основного тексту 88 сторінок. Список використаних джерел налічує 82 найменування. Робота містить 3 додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і рівень розробленості обраної теми; визначено мету й основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; описано наукову новизну; встановлено практичне значення одержаних результатів; зазначено структуру й обсяги роботи.

У **першому розділі** «*Теоретичні і правові основи державної політики у сфері охорони здоров'я України*» узагальнено теоретичні і правові основи державної політики у сфері охорони здоров'я України.

У **підрозділ 1.1.** «*Сутність та загальні засади державної політики у сфері охорони здоров'я*» розкрито сутність та визначено загальні засади державної політики у сфері охорони здоров'я. Підсумовано, що державною політикою у сфері охорони здоров'я є цілеспрямована діяльність органів державної влади з управління суспільством на основі єдиних цілей, принципів, методів і засобів, яка передбачає розробку, законодавче закріплення та впровадження державних цільових програм,

рішень у сфері охорони здоров'я, з метою розв'язання існуючих у суспільстві проблем, збереження і зміцнення фізичного і психічного здоров'я та соціального благополуччя населення, шляхом структурування різних суспільних інтересів і постійного застосування компромісів, комплексної реалізації політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, наукових та медичних заходів. Встановлено, що реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я покладається безпосередньо на органи державної виконавчої влади, при цьому особисту відповідальність за неї несе Президент України.

У підрозділ 1.2. *«Нормативно-правова база державної політики у сфері охорони здоров'я»* розглянуто нормативно-правову базу державної політики у сфері охорони здоров'я. Встановлено, що діюче законодавство нашої держави у сфері охорони здоров'я базується на Конституції України і складається з Основ законодавства України про охорону здоров'я та інших прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, що регулюють важливі суспільні відносини у сфері охорони здоров'я. З'ясовано, що деякі відносини у сфері охорони здоров'я (наприклад, медичний туризм, окремі аспекти використання репродуктивних технологій тощо) досі не врегульовані на законодавчому рівні, що негативно позначається на повноцінній реалізації прав населення країни на охорону і збереження здоров'я.

У другому розділі *«Окремі напрями державної політики у сфері охорони здоров'я України на сучасному етапі»* здійснено ґрунтовний аналіз окремих напрямів державної політики у сфері охорони здоров'я України на сучасному етапі.

У підрозділі 2.1. *«Інституційне забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я»* охарактеризовано інституційне забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я. Узагальнено, що на сьогоднішній день в Україні склалася дієва система інституційного забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я, яка включає в себе органи вищої державної влади (законодавчої та виконавчої), центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування, а також заклади охорони здоров'я незалежно від форми їх власності. З'ясовано, що повноваження зазначених суб'єктів управління у галузі охорони здоров'я недостатньо нормативно конкретизовані, що спричинює певні розходження у питанні реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я.

У підрозділі 2.2. *«Державна політика щодо збереження громадського здоров'я як важлива складова національної безпеки України»* розглянуто державну політику щодо збереження громадського здоров'я як важливу складову національної безпеки України. Встановлено, що державною політикою щодо збереження громадського

здоров'я, як важливої складової національної безпеки України, є цілеспрямована діяльність органів державної влади з управління суспільством у сфері громадського здоров'я з метою запобігання різним захворюванням, травматизму чи інвалідності та продовження тривалості життя людини, при умові ведення нею здорового способу життя у здоровому середовищі й умовах життєдіяльності для теперішнього та майбутніх поколінь. Зазначено, що на реалізацію цієї політики прийнято ряд стратегічно важливих нормативно-правових актів, зокрема, Концепцію розвитку громадського здоров'я та План заходів щодо реалізації цієї Концепції, законопроект «Про систему громадського здоров'я» та ін.

У підрозділі 2.3. «Державна політика у сфері фармацевтичної діяльності як сукупність владних дій та управлінських рішень» окреслено державну політику у сфері фармацевтичної діяльності як сукупність владних дій та управлінських рішень. Обґрунтовано, що державною політикою у сфері фармацевтичної діяльності є комплексна цілеспрямована діяльність органів влади у сфері охорони здоров'я, що спрямована на розробку, державну реєстрацію, виробництво та торгівлю лікарськими засобами, а також інші дії, пов'язані з ними, а також координацію, контроль і нагляд за додержанням норм вітчизняного законодавства всіма без винятку суб'єктами фармацевтичної діяльності. З'ясовано, що ключовими «гравцями» цієї політики є парламент України, який визначає її основні засади та уряд України, котрий через систему відповідних органів державної влади і профільних державних підприємств здійснює її реалізацію.

У третьому розділі «Удосконалення вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я» сформульовано напрями удосконалення вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я.

У підрозділі 3.1. «Напрями реформування державної політики у сфері охорони здоров'я у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень» визначено існуючі проблеми у діючій системі охорони здоров'я України. Окреслено пріоритетні шляхами реформування вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я, якими є: створення належних умов для реформування; визначення гарантованого обсягу безоплатної медичної допомоги населенню країни; забезпечення надання якісних і доступних послуг у сфері охорони здоров'я; удосконалення системи фінансування системи охорони здоров'я; врегулювання на законодавчому рівні питання запровадження обов'язкового державного соціального медичного страхування; удосконалення кадрової політики та забезпечення сфери охорони здоров'я висококваліфікованими працівниками; забезпечення розвитку державно-приватного

партнерства; широке залучення громадськості до процесів реформування системи охорони здоров'я. Запропоновано напрями реформування державної політики у сфері охорони здоров'я у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень.

У підрозділі 3.2. «Впровадження в Україні позитивного зарубіжного досвіду розробки та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я» обґрунтовано необхідність впровадження в Україні позитивного зарубіжного досвіду розробки та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я. На основі аналізу досвіду різних країн світу, котрі використовують різні підходи, зроблено висновок, що якість розробки та ефективність реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я прямо залежить від належного її інституційного забезпечення. Запропоновано, що для введення змін в інституційне забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я з метою її якісної розробки та подальшої ефективної реалізації, необхідно, насамперед, внести зміни в Конституцію України та відповідне профільне законодавство стосовно чіткого закріплення правового статусу й обсягу повноважень регуляторних органів у сфері охорони здоров'я.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі досліджено сучасний стан державної політики у сфері охорони здоров'я України та визначено напрями її удосконалення. Отриманні результати у процесі дослідження дають змогу сформулювати такі висновки і пропозиції:

1. Державною політикою у сфері охорони здоров'я є цілеспрямована діяльність органів державної влади з управління суспільством на основі єдиних цілей, принципів, методів і засобів, яка передбачає розробку, законодавче закріплення та впровадження державних цільових програм, рішень у сфері охорони здоров'я, з метою розв'язання існуючих у суспільстві проблем, збереження і зміцнення фізичного і психічного здоров'я та соціального благополуччя населення, шляхом структурування різних суспільних інтересів і постійного застосування компромісів, комплексної реалізації політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, наукових та медичних заходів. Складовою частиною цієї політики, яка ґрунтується на загальноприйнятих та міжнародно визнаних принципах, є політика охорони здоров'я в Автономній Республіці Крим, місцеві і регіональні комплексні та цільові програми. Реалізація державної політики у сфері охорони здоров'я покладається безпосередньо на

органи державної виконавчої влади, особисту відповідальність за яку несе глава держави.

Чинне законодавство нашої держави у сфері охорони здоров'я базується на Конституції України і складається з Основ законодавства України про охорону здоров'я та інших прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, що регулюють важливі суспільні відносини у сфері охорони здоров'я. Нормативно-правова база у сфері охорони здоров'я характеризується: розрізненістю, суперечністю (наявність значної кількості колізійних норм права), дублюванням, нечіткістю нормативних положень, що допускає можливість їх подвійного та неоднорідного тлумачення та ін. При цьому деякі відносини у сфері охорони здоров'я (наприклад, медичний туризм, окремі аспекти використання репродуктивних технологій тощо) досі не врегульовані на законодавчому рівні, що негативно позначається на повноцінній реалізації прав населення країни на охорону і збереження здоров'я.

2. На сьогоднішній день в Україні склалася дієва система інституційного забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я, яка включає в себе органи вищої державної влади (законодавчої та виконавчої), центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування, а також заклади охорони здоров'я незалежно від форми їх власності. Повноваження зазначених суб'єктів управління у галузі охорони здоров'я визначаються і здійснюються відповідно до діючих нормативно-правових актів, однак здебільшого недостатньо конкретизовані, що спричинює певні розходження у питанні реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я. Тому, вважаємо за необхідне здійснити ряд публічно-управлінських заходів, що сприятимуть посиленню дієвості й ефективності управління на місцевому рівні в зазначеній сфері, а також внести зміни в Конституцію України та відповідне профільне законодавство стосовно чіткого закріплення правового статусу й обсягу повноважень регуляторних органів у сфері охорони здоров'я.

3. Державною політикою щодо збереження громадського здоров'я, як важливої складової національної безпеки України, є цілеспрямована діяльність органів державної влади з управління суспільством у сфері громадського здоров'я з метою запобігання різним захворюванням, травматизму чи інвалідності та продовження тривалості життя людини, при умові ведення нею здорового способу життя у здоровому середовищі й умовах життєдіяльності для теперішнього та майбутніх поколінь. На реалізацію цієї політики прийнято ряд стратегічно важливих нормативно-правових актів, зокрема, Концепцію розвитку громадського здоров'я та План заходів щодо реалізації цієї Концепції, законопроект «Про систему громадського здоров'я» та

ін. Вважаємо, що вітчизняна система громадського здоров'я, що ґрунтується на принципах субсидіарності та децентралізації, повинна бути спрямована, насамперед, на здоров'я збереження населення держави і зменшення обсягу витрат на його медичне обслуговування. На жаль, сьогодні є поодинокі елементи системи громадського здоров'я, які незлагоджено функціонують та потребують оптимізації існуючих ресурсів та суттєвого збільшення ефективності управління ними.

4. Державною політикою у сфері фармацевтичної діяльності є комплексна цілеспрямована діяльність органів влади у сфері охорони здоров'я, що спрямована на розробку, державну реєстрацію, виробництво та торгівлю лікарськими засобами, а також інші дії, пов'язані з ними, а також координацію, контроль і нагляд за додержанням норм вітчизняного законодавства всіма без винятку суб'єктами фармацевтичної діяльності. Ключовими «гравцями» цієї політики є парламент України, який визначає її основні засади та уряд України, котрий через систему відповідних органів державної влади і профільних державних підприємств здійснює її реалізацію.

5. Пріоритетними шляхами реформування вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я є: створення належних умов для реформування; визначення гарантованого обсягу безоплатної медичної допомоги населенню країни; забезпечення надання якісних і доступних послуг у сфері охорони здоров'я; удосконалення системи фінансування системи охорони здоров'я; врегулювання на законодавчому рівні питання запровадження обов'язкового державного соціального медичного страхування; удосконалення кадрової політики та забезпечення сфери охорони здоров'я висококваліфікованими працівниками; забезпечення розвитку державно-приватного партнерства; широке залучення громадськості до процесів реформування системи охорони здоров'я. Відповідно для реалізації цих напрямів необхідно:

- удосконалити вітчизняне нормативно-правове забезпечення системи охорони здоров'я;
- посилити ресурсне забезпечення системи охорони здоров'я;
- стимулювати розвиток добровільного медичного страхування;
- підвищити якість послуг у сфері охорони здоров'я;
- покращити якість кадрового забезпечення системи охорони здоров'я;
- створення дієвої національної моделі охорони здоров'я, яка б відповідала потребам населення, враховуючи матеріально-фінансові ресурси України, її географічні, історичні та культурні особливості, а також досвід сучасних світових моделей охорони здоров'я, що використовують різні підходи та які вже показали свою ефективність.

АНОТАЦІЯ

Дем'янов О.А. Державна політика у сфері охорони здоров'я України: сучасний стан та напрями її удосконалення – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття освітнього ступеню «магістр». Чорноморський національний університет імені Петра Могили. – Миколаїв, 2020.

Магістерську роботу присвячено дослідженню сучасного стану державної політики у сфері охорони здоров'я України та визначенню напрямів її удосконалення. У вступі обґрунтовано актуальність та рівень дослідженості теми; окреслено мету та основні завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; описано наукову новизну; встановлено практичне значення отриманих результатів магістерської роботи; зазначено структуру та обсяг роботи. На початку роботи узагальнено теоретичні і правові основи державної політики у сфері охорони здоров'я України, а саме: розкрито сутність та визначено загальні засади державної політики у сфері охорони здоров'я; розглянуто нормативно-правову базу державної політики у сфері охорони здоров'я, яка характеризується розрізненістю, суперечністю, дублюванням, нечіткістю нормативних положень, що допускає можливість їх подвійного та неоднорідного тлумачення та ін. Основна частина дослідження присвячена ґрунтовному аналізу окремих напрямів державної політики у сфері охорони здоров'я України на сучасному етапі. Безпосередньо охарактеризовано інституційне забезпечення державної політики у сфері охорони здоров'я; розглянуто державну політику щодо збереження громадського здоров'я як важливу складову національної безпеки України; окреслено державну політику у сфері фармацевтичної діяльності як сукупність владних дій та управлінських рішень. Наприкінці роботи визначено існуючі проблеми у діючій системі охорони здоров'я України. Сформульовано напрями реформування вітчизняної державної політики у сфері охорони здоров'я у світлі сучасних публічно-управлінських перетворень. А також обґрунтовано необхідність впровадження в Україні позитивного зарубіжного досвіду розробки та реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я.

Ключеві слова: державна політика; державна політика у сфері охорони здоров'я; інституційне забезпечення; громадське здоров'я; фармацевтична діяльність.

SUMMARY

Demyanov O.A. State policy in the field of health care of Ukraine: current state and directions of its improvement – Manuscript.

Graduate work for obtaining an educational degree «Master». Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2020.

The master's thesis is devoted to the study of the current state of state policy in the field of health care in Ukraine and identify areas for improvement. In the introduction the relevance and level of theme development are substantiated; the purpose and main tasks, object, subject and methods of research are determined; the scientific novelty is describes; the practical value of the obtained results of master's work is established; the structure and scope of work are indicated. At the beginning of the work the theoretical and legal bases of the state policy in the field of health care of Ukraine are generalized. The main part of the research is devoted to the analysis of certain areas of public policy in the field of health care in Ukraine at the present stage. Institutional providing of state policy in the field of health care is characterized. The state policy on preservation of public health as an important component of national security of Ukraine is considered. The state policy in the field of pharmaceutical activity as a set of power actions and administrative decisions is outlined. At the end of the master's thesis, the existing problems in the current health care system of Ukraine are identified. The directions of reforming the national state policy in the field of health care in the light of modern public administration transformations are formulated.

Keywords: public policy; state policy in the field of health care; institutional providing; public health; pharmaceutical activity.